

Mainstream feminizem?

ADICHIE, CHIMAMANDA NGOZI (2017): *Vsi moramo biti feministi*. Ljubljana: Založba Sanje.

Chimamanda Ngozi Adichie, priznana nigerijska pisateljica, ki se je proslavila z romanom *Polovica rumenega sonca* (Sanje, 2008), po katerem je bil posnet tudi istoimenski film, je imela ob koncu leta 2012 govor na *TED Talks*, mednarodni platformi, katere poslanstvo je »širjenje idej, ki jih je vredno deliti«. Govor je bil dobri dve leti pozneje, leta 2015, natisnjen v knjižici, ki je postala po seznamu časopisa *New York Times* najbolj prodajana knjiga (*bestseller*). Še istega leta so na Švedskem prevod tega dela razdelili v branje vsem 16-letnim srednješolkam in srednješolcem. Letos je pri založbi Sanje izšel tudi slovenski prevod, ki nosi naslov *Vsi moramo biti feministi*.

Postavlja se vprašanje, zakaj v znanstveni reviji pisati o govoru za *TED*, ki je postal knjižna uspešnica. Najprej je treba povedati, da Adichiejin esej ni tipičen predstavnik omenjenega žanra; je prvoosebna pripoved o odraščanju v Nigeriji in o odraslosti, ki jo avtorica živi na pol v Združenih državah Amerike, na pol v Nigeriji. Zgodba se razvija okrog njenih osebnih izkušenj, opažanj

in občutenj, ki so povezana z nepraviciami na podlagi spola. Njena izkušnja je izkušnja intimnega boja, najprej same s seboj, nato pa še s »svetom«, ki je spremljal njeno (samo)identifikacijo s feministko. Je primer feminističnega pisanja, ki mu je uspel preboj iz akademskih krogov v žepo laikov in ravno zato se moramo poglobiti v njegovo vsebino.

V uvodu se avtorica spopade z negativnimi stereotipi, ki obkrožajo in spremljajo feminizem in feminist(k)e povsod po svetu; o sebi pravi, da je »srečna afriška feministka, ki ne sovraži moških in ki si rada namaže ustnice in nosi visoke pete zaradi same sebe« (Adichie, 2017: 8). Prepričana v svoj položaj avtorica slabih štirideset strani žepnega formata posveti (ponovnemu) utemeljevanju feminizma kot še vedno nujne in potrebne poti do enakosti spolov. Skozi osebne prigode iz Nigerije in pripovedovanja prijateljic iz ZDA nam prikaže probleme in spolno neenakost, s katero se od otroštva naprej soočajo ženske: vzgajajo jih, da morajo biti manj uspešne (in manj premožne) od moških, da se ti ne bi počutili ogrožene; zato so ženske na vodilnih položajih redkost, od tistih, ki jih zasedajo, pa se pričakuje, da prevzamejo »moško« držo; izpostavljenе so številnim dvojnim standardom, na primer na področju spolnosti in pri ocenjevanju njihove osebnosti; neporočene ženske so bistveno bolj stigmatizirane kot neporočeni moški; poročene ženske kuhajo, skrbijo za gospodinjstvo in otroke ter ob tem hodijo v službo. Čeprav so v središču eseja postavljene ženske in njihov položaj, pa avtorica vseskozi nagovarja tudi ali celo pred-

vsem moške. Teži k zburanju zavesti o sočasni represiji, ki se zaradi našega razumevanja spola izvaja tudi nad moškimi. Moški mora biti trden, močan, uspešen, materialno superioren ženski – gre za pritiske, ki povzročajo močne udarce samozavesti. S tem želi pokazati, da sta feminizem in reinterpretacija našega razumevanja spola splošno koristna in da bi si morali za večjo enakost prizadevati vsi.

Esej ne teži k nikakršni teoretski popolnosti, saj je pisan z namenom doseganja praktičnih učinkov pri široki populaciji. Sestavljen je iz treh delov, in sicer: prvič, izpostavljanja primerov oziroma učinkov spolne neenakosti, drugič, ugotavljanja vzrokov in načinov ohranjanja neenakosti ter, tretjič, zaznavanja rešitev oziroma poti za njeno preseganje. Avtorica meni, da neenakost izvira iz gole fizične premoči večine moških nad večino ženskami, ki še vedno, čeprav danes »[č]lovek, ki je primernejši za vodenje, ni fizično močnejši, temveč je inteligentnejši« (Adichie, 2017: 14–15), določajo razmerja moči med spoloma. Zanj so obstoječa razmerja (moči) med spoloma posledica zgodovinske prednosti, ki jo imajo moški. Pri razlagi mehanizmov in vzrokov za ohranjanje spolne neenakosti se Adichie osredinja predvsem na vzgojo in socializacijo, pri čemer se ne spušča pregloboko v morebitne strukturne, materialistične ali druge razloge te neenakosti. Pravi, da moški vladajo svetu in da se od žensk pričakuje manjša (ekonomska) uspešnost, težnja k poroki in skrbi za dom in otroke; vzroke in rešitve za to pa moramo po njenem mnenju iskati v vzgoji in socializaciji.

Vendar je treba pri tem znova upoštevati kontekst in namen Adichiejinega eseja. Pisateljica se zaveda institucionalnih sprememb in mehanizmov, ki so usmerjeni v premagovanje spolne neenakosti, vendar meni, da je treba spremeniti tudi miselnost ljudi – in ravno to je namen njenega eseja, ki napotuje k drugačni vzgoji. Avtorica nikakor ne zanika biološke različnosti deklic in dečkov – prav nasprotno, celo opozarja nanjo –, a poudarja, da se te razlike skozi spolno specifično vzgojo poglobljajo. Zato vzgojitelje, starše in učitelje poziva, da naj pri vzgoji upoštevajo otrokove interese, ne pa njegovega spola, ki ga razume predvsem kot družbeni proizvod: kot pričakovanja, ki določajo, kakšni bi morali biti, in ne priznavajo tega, kakšni smo.

Esej je tudi poskus prisvajanja, udomačenja in destigmatizacije besede feminizem. V Sloveniji je sama beseda še vedno prisotna predvsem na obrobju in v progresivnih družbenih gibanjih. Dominantni mediji, ki vendarle igrajo pomembno vlogo pri ozaveščanju prebivalstva in oblikovanju javnega mnenja, o pomembnih dosežkih feminizma poročajo običajno le v marcu, pa še takrat pogosteje kot o feminizmu govorijo o ženskah; na drugi strani pogosto dajejo prostor zagovarjanju antifeminističnih stališč. Tako je ena pomembnejših dimenzij obravnavanega eseja prav popularizacija feminizma. Njegov angleški naslov *We should all be feminist* je kot geslo sicer že pristal na eni od Diorjevih majic; to lahko po eni strani vodi v izpraznjenje besede, po drugi strani pa na neki zanimivi, za številne okuse najbrž sprijeti ravni odpira vpra-

šanje investicije (majica je stala 710 \$), ki je potrebna, da nekdo postane feminist ali feministka. Prav vprašanje osebne investicije je ena od izpostavljenih tematik eseja: avtorica na primer opisuje, da mora tudi sama vedno znova ozaveščati privzgojene ji spolne vzorce ter se soočiti z zavračanjem feminizma v svojem bivanjskem okolju. Podobno je morala kot vplivna intelektuala pogosto vložiti precej truda v prisvajanje ženskosti (ki se na ravni oblačilne kulture kaže v nošnji visokih pet, pisanih kril, itd.), ki je v poklicnem svetu pogosto hitro odpravljena in označena za manjvredno. Esej tako odpira tudi vprašanje opolnomočenja ženskosti kot družbenega performansa spola.

Besedilo je tudi poziv k reinterpretaciji besede *feministka*. Manko slovnicega spola v angleščini je prevajalco Alenko Ropert sicer postavil pred dilemo, ki pa jo je po mojem mnenju rešila uspešno: naslov je prevedla v *Vsi moramo biti feministi*, in ne v *Vse moramo biti feministke*. S tem je upoštevala avtoričino poudarjanje tega, da je feminizem stvar vseh, ne samo žensk. Da kljub nasprotovanju mnogih, pogosteje moških, ni zastarel pojem ali presežena politika. Feminizem bo potreben, dokler bo obstajala neenakost med spoloma in dokler o njej ne bomo razmišljali vsi. Zato kot upravičenega vidim tudi prehod iz pogojnika v velelnik: iz *We should all be feminists* (*Vsi bi morali biti feministi*) v *Vsi moramo biti feministi*.

Menim, da je esej v svoji agendi – senzibilizacija množic za spolno neenakost in (ponovna) predstavitev feminizma – uspešen. Avtorici bi bilo mogoče očitati, da feminizem popreprošča in

ga predstavlja enostransko, vendar kljub temu menim, da je problematika predstavljena dovolj kompleksno, saj esej predvideva bralca, ki se s feminizmom šele seznanja – ali je bil v svojem poslanstvu uspešen, pa bo pokazal čas.